

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ МАКРО- І МІКРОСОЦІОЛОГІЇ

Статтю присвячено питанню соціалізації особистості у контексті макро- і мікросоціології, що сприяє соціальному розвитку, самовдосконаленню та самореалізації особистості, що, зрештою, позитивно впливає на розвиток суспільства. Усе це актуалізує питання підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності, забезпечення їх персонального розвитку на основі формування у них об'єктивно необхідних якостей.

Ключові слова: особистість, соціалізація, макросоціологія, мікросоціологія.

Сьогодні в українському суспільстві відбувається фундаментальна зміна цінностей, змінюється структура суперечностей. Нині ні в кого не викликає заперечення той факт, що сама собою цілеспрямованість впливу в процесі виховання (як керованого компонента соціального розвитку) не завжди гарантує досягнення запланованого результату. Пояснюється це тим, що підпадаючи під виховний вплив, особистість може вже мати певні установки, які виробилися в неї під дією соціального середовища і є відмінними від тих, які ставляться за виховну мету. Водночас соціалізацію не можна розглядати як механічне відображення безпосереднього соціального досвіду. Вона характеризується суб'єктивністю сприйняття: одні й ті самі процеси та явища можуть формувати в людей різний соціальний досвід. Отже, виховний процес не може відбуватися на декларативному рівні, коли певні чинники детермінують як поведінку, так і ті механізми, що сприяють інтеріоризації соціально-нормативної діяльності особистості.

Незважаючи на кризу соціальної ситуації, в освіті все яскравіше виявляються тенденції, що дають змогу стверджувати наявність переходу цієї системи в якісно новий стан. До таких тенденцій можна віднести поступову відмову від передачі молодим поколінням перевірених "істин" і посилення самостійної культуротворчої функції освіти, її відкритості до інновацій, зв'язку із соціумом, який динамічно змінюється. Її мета вбачається в усебічному розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, розумових і фізичних здібностей; вихованні високих моральних якостей; формуванні громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня.

Теоретичні й прикладні аспекти виховання особистості, визначення його змісту та спрямованості були предметом наукових зацікавлень як дослідників минулого (А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський), так і сучасності (І. Бех, А. Бойко, Л. Буєва, О. Вишневський, Г. Костюк, М. Красовицький та ін.).

Проблеми оптимізації діяльності вищих навчальних закладів набули досить широкого висвітлення в науковій літературі. В. Андрущенко, А. Верхола, В. Загвязинський, І. Зязюн, М. Євтух, В. Кузь, О. Леонтьєв, О. Мороз, В. Пехота, С. Сисоєва та інші у своїй науковій діяльності звертаються до обґрунтування шляхів удосконалення навчального процесу у вищій школі, упровадження інноваційних педагогічних технологій.

У ХХ ст. ідеї філософів щодо сутності феномену соціалізації поступово стають предметом розгляду окремих наук: соціології, психології, педагогіки.

Перш за все, розглянемо соціологічні теорії, у рамках яких досліджують проблеми соціалізації людини. Попередній аналіз наукових джерел показав, що ці теорії умовно можна інтегрувати у два підходи: макросоціологію та мікросоціологію.

У контексті процесу соціалізації особистості макросоціологія ((Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, А. Редкліфф-Браун, Р. Мертон та ін. (структурний функціоналізм), К. Маркс (теорія соціального конфлікту), Н. Луман (теорія соціальних систем), К. Леві-Строс, М. Фуко (структуралізм), Р. Дарнедорф (системний конфлікт), П. Сорокін (соціокультурна динаміка)) дає відповіді на питання щодо простору, в якому відбувається соціалізація окремої особистості, розглядаючи соціальну структуру суспільства через функції таких її елементів, як: соціальні страти, класи, інститути тощо. При цьому в макросоціологічних теоріях, як правило, не беруться до уваги індивідуальні риси особистості. У цих теоріях акцентується на активній ролі суспільства, а особистість розглядається як об'єкт соціального буття.

Зокрема, представник макросоціології Е. Дюркгейм розглядав соціалізацію як процес адаптації до суспільства, в якому формується особистість, тобто процес “олюднення” під впливом виховання [2, с. 103].

Не проводячи грані між поняттями “виховання” й “соціалізація”, Е. Дюркгейм розумів під вихованням тиск соціального середовища, що постійно відчуває дитина, який формує її згідно зі встановленими зразками за допомогою представництва та посередництва батьків і вчителів. Кожне суспільство, на думку вченого, має моральний, інтелектуальний, а також фізичний ідеал людини, який певною мірою є універсальним, однаковим для всіх його членів. На думку Е. Дюркгейма, суспільство може вижити тільки тоді, коли між його членами існує значна однорідність. Виховання устанавлює й підкріплює цю однорідність, фіксує в дитини найбільш типові характеристики, яких потребує колективне життя [3, с. 6].

На думку Р. Дарендорфа, соціалізація – це “процес знеособлення, в якому індивідуальність і свобода індивіда скасовується контролем і загальністю соціальних ролей” [4, с. 164].

Т. Парсонс виходить з того, що соціалізація відбувається “...у процесі взаємодії із соціальними об'єктами, з якими особистість має зв'язок протягом життя, включаючи культурні цінності та норми, інституційовані в цих системах” [5, с. 58].

Т. Парсонс визначав соціалізацію як “інтерналізацію культури суспільства, у якому дитина народилася”, як “засвоєння набору орієнтацій для задовільного виконання суспільних ролей”. Універсальне завдання соціалізації, на думку Т. Парсонса, – формувати в “новачків”, які вступають у суспільство, як мінімум лояльності, а як максимум – відданості соціальній системі. Згідно з його поглядами, людина “вбирає” в себе загальні цінності в процесі спілкування зі “значущими іншими”. У результаті цього дотримання загальноприйнятих нормативних стандартів стає частиною її мотиваційної структури, її потребою [3, с. 7].

Концептуалізуючи “механізми”, що інтегрують особистість у соціальну систему, Т. Парсонс виокремлює механізм соціалізації й механізм соціального контролю, у результаті дії яких особистість стає відповідною структурі соціальних систем. За Т. Парсонсом, наслідком дії механізму соціалізації є те, що в “акторів” виникає бажання підпорядковуватися суспільним нормам, а також ними

набувається міжособистісна майстерність, необхідна для того, щоб “грати” свою роль. Наслідком дії механізму соціального контролю, який включає засоби, за допомогою яких у соціальних системах організуються рольова і статусна структури, є зменшення соціального напруження й корекція відхилень конкретної людини від соціально небажаної поведінки [6, с. 71].

Погляди Т. Парсонса на соціалізацію особистості набули широкого відображення в педагогічній та словниково-довідковій літературі. Так, наприклад, М. Лукашевич постулатом своєї теоретичної побудови ставить твердження, що “поведінка і діяльність людини, формування всіх її психічних функцій зумовлюються навколишнім середовищем” [7, с. 55].

Продовжуючи цю традицію, у Міжнародному словнику педагогічних термінів Г. Пейджа, Д. Томаса, А. Маршала соціалізацію визначено як процес засвоєння людиною ролей й очікуваної поведінки у відносинах із сім’єю й суспільством, а також розвитку задовільних зв’язків з іншими людьми [3, с. 8].

Сутність позиції представників макросоціології, таким чином, полягає у визнанні за суспільством активного начала й пріоритету перед індивідом у процесі його соціалізації. Утім, як зазначає А. Мудрик, суб’єкт-об’єктний підхід до розуміння процесу соціалізації особистості, який є характерним для макросоціології, майже не враховує того, що людина не просто конформно адаптується в суспільстві, а та виявляє свою активність і самостійність, навчаючись не тільки виконувати, а й змінювати норми середовища та параметри своїх відносин із ним [3, с. 9]. Названа обставина здобуває визнання в дослідженнях соціалізації з позицій мікросоціології.

Мікросоціологія (М. Вебер (“розуміюча” соціологія), Д. Хоманс, П. Блау (теорія соціального обміну), Д. Мід (інтеракціонізм), А. Шюц (соціальна феноменологія), Г. Гарфінкель (етнометодологія), В. Томас, Ф. Знанецький (диспозиційна структура особистості), Ч. Кулі, Е. Еріксон (Я-концепція, Дзеркальне “Я”), Д. Мід, Ч. Кулі (рольова концепція, теорія ролей), Ф. Гіддінгс (колективна свідомість), теорія референтних груп (Г. Хаймен, Р. Мертон, Т. Шибутані, Т. Ньюкомб, М. Шериф)) інтерпретує соціальну реальність, досягаючи внутрішній зміст людських вчинків. Саме в рамках мікросоціології триває пошук відповіді на питання, якою має бути система якостей особистості, що дає змогу демонструвати стійку соціальну поведінку.

Вчені, які виступають з позицій мікросоціології, схиляються до того, що в соціалізації індивіда важливу роль відіграє не тільки суспільство, а й сама людина, яка виступає активним учасником своєї соціалізації.

Саме з таких позицій виступають У. Томас і Ф. Знанецький, які виходять з того, що соціальні явища та процеси необхідно розглядати як результат усвідомленої діяльності людей, а також, вивчаючи ті чи інші соціальні ситуації, необхідно враховувати не тільки соціальні обставини, а й точку зору індивідів, що включені в ці ситуації [3, с. 10].

Інший представник мікросоціології – автор теорії малих груп Ч. Кулі – вважав, що індивідуальне “Я” набуває соціальної якості в комунікаціях, у міжособистісному спілкуванні в межах первинної групи, іншими словами, у процесі взаємодії індивідуальних і групових суб’єктів [3, с. 12].

Д. Мід, засновник напряму, який дістав назву символічного інтеракціонізму, основою процесу соціалізації вважав міжособистісну взаємодію, яка, з одного боку, є основою конструювання суспільства, а з іншого – найважливішим чинником формування особистості [3, с. 14].

Мікросоціологічні моделі передбачають визначення індивідуальних компонентів особисті людини, що необхідні для включення її в соціальні відносини в тих чи інших історично-культурних умовах (М. Вебер [8], Ф. Гіддінгс [9], Н. Смелзер [10] та ін.).

Положення мікросоціології стосовно соціалізації особистості можуть бути виражені в такій цитаті: "...притягуючи один одного, як крапельки ртуті і знаходячи в реакції інших підтвердження власному існуванню, люди прагнуть виявити свою особистість як індивідуальність, вимагаючи від інших дотримання соціального стандарту" [11, с. 85].

У контексті вищесказаного найважливішими виступають погляди соціологів на рольові суспільні обов'язки конкретної людини, які зазвичай узагальнюються конструктом "теорія ролей" (Р. Мертон, Р. Лінтон та ін.), згідно з якою соціалізація людини виступає процесом і результатом засвоєння багатоманітних соціальних ролей, виконання яких є необхідною умовою входження в соціум. При цьому одна й та сама людина в різних соціальних вимірах виконує різні соціальні ролі, наприклад, медика, чоловіка, батька, професора, церковного старости, члена консервативної партії та капітана запасу [12, с. 49].

Обґрунтовуючи важливість окресленого підходу, Р. Мертон звертає увагу на те, що поняття набору ролей передбачає висунення з боку соціальних структур перед членами суспільства чітких і зрозумілих соціальних вимог [12, с. 50].

Продовжуючи традиції мікросоціології, У. Уентворт розглядає процес соціалізації як "полілог активностей" соціальних інститутів, людей, а також окремої особистості, параметри якого задані набором якостей останньої [3, с. 12].

Незмінним положенням концепції соціалізації І. Кона є акцентування на активній позиції людини в процесі "входження" в суспільство, залучення до виконання соціальних функцій [13].

Виходячи з проблематики соціальної психології, Г. Андрєєва розглядає соціалізацію як двосторонній процес: з одного боку, це засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження в систему соціальних зв'язків, а з іншого – процес активного відтворення системи соціальних зв'язків індивіда за рахунок його активної, суспільно зумовленої діяльності [5].

Отже, узагальнені погляди представників мікросоціології можуть бути виражені в тезі про те, що соціалізація – це активність новітніх членів суспільства, спрямована на їх входження в існуючий соціальний світ або його окрему частину, що визначається існуючими соціальними структурами [3, с. 12].

Погляди мікросоціології багато в чому ґрунтуються на емпіричному матеріалі психології. Зокрема, у контексті проблем нашого дослідження становлять інтерес погляди психоаналітичних теорій (А. Адлер, З. Фрейд, К. Юнг та ін.), на думку яких, особливості процесу входження окремої людини в суспільство зумовлені несвідомими інстинктами, а також пошуком шляхів уникненням "напруження" й пошуком "задоволення". При цьому "двигуном", діючим началом процесу психологічного розвитку психоаналітики вважають сексуальну енергію – лібідо.

Розвинули та доповнили положення теорії психоаналізу представники не-офрейдизму (К. Дюбуа, Е. Еріксон, А. Карднер, Р. Лінтон, І. Халлоуелл), найбільш помітним з яких є Е. Еріксон, який вважав, що соціалізація людини постає як результат трьох автономних, але взаємопов'язаних процесів: соматичного розвитку, розвитку усвідомленого "Я" та соціального розвитку.

За Е. Еріксоном весь життєвий цикл людини складається з восьми фаз розвитку, на кожній з яких виникають нові явища та властивості, яких до того не було. Перехід до кожної з фаз відбувається у формі “нормативної кризи”, що зумовлена подоланням основної суперечності попередньої фази [14].

Цінність положень Е. Еріксона для нашої статті є незаперечною, оскільки дає змогу розглядати процес соціалізації у вимірі життя окремої людини.

Вагомий внесок у сучасне розуміння процесу соціалізації особистості зробив біхевіоризм, основна ідея якого полягає в тому, що людина є такою, якою її навчили бути. При цьому стверджується, що людина засвоює тільки ті способи поведінки, які викликають у неї позитивні емоції, і намагається уникати будь-чого, що може призвести до неприємностей. Ключова роль у процесі засвоєння способів поведінки відводиться стимулам: “кожний індивід розвивається завдяки автоматичному утворенню зв’язків між стимулами й реакціями на них, або між способами поведінки та їх наслідками” [15]. На цій підставі робиться висновок, що треба тільки створити відповідне середовище, яке спонукає особу до вияву себе в “правильних вчинках”, і всі проблеми щодо її виховання й соціального розвитку будуть розв’язані якнайкраще.

На думку найвидатнішого представника біхевіоризму Б. Скінера, соціалізація особистості виступає процесом набуття патернів поведінки – цілісної сукупності поведінкових реакцій, необхідних для діяльності в різноманітних ситуаціях.

Розвинув погляди Б. Скінера Д. Келлі, який розглядав процес соціалізації особистості з точки зору побудови системи конструктів – набору ідей, суджень, понять, що використовуються людиною в ході набуття соціального й особистісного досвіду, для прогнозування життєвих ситуацій [16, с. 102].

Близьким до розуміння феномену соціалізації як наслідку дії класичної формули біхевіоризму “стимул – реакція” є й деякі сучасні дослідники. Наприклад, С. Тьоміна узагальнює поняття “соціалізація” в такому розумінні: набуття певного емпіричного досвіду, завдяки якому відбувається адаптація особистості до існуючих у соціумі ідей, поглядів, норм, правил, видів діяльності, способів взаємодії тощо [17, с. 51].

Отже, з позицій біхевіоризму, процес соціалізації людини – це закріплення найбільш раціональних реакцій на стимули, а результат цього процесу – адаптація до зовнішніх впливів.

Утім, у сучасній психології набули поширення менш механістичні погляди на процес соціалізації особистості. Зокрема, з позиції гештальтпсихології (К. Левін) соціалізація виступає як розширення, перетворення та пристосування до життєвого (або психологічного) простору [18].

З погляду теорії самоактуалізації (А. Маслоу, К. Роджерс), соціалізація виступає як процес упредметнення людиною свого гуманістичного потенціалу. При цьому забезпечення правильної соціальної поведінки відбувається шляхом пробудження вроджених сил людини на фоні виконання вимог того соціального оточення, в якому вона перебуває. Цими вимогами особистість спонукається до дії як член певної спільноти, до відходу від своєї початкової обмеженості в діяльності та почуттях, до оцінювання себе з погляду корисності для тієї групи, до якої вона належить [19].

У контексті проблеми соціалізації людини в сучасному суспільстві заслуговують на увагу ідеї Концепції морального розвитку людини Л. Кольберга, у якій виділено шість стадій морального становлення індивіда.

Перша стадія – це доморальний стан, у якому головними регуляторами поведінки є підкорення та покарання, нагорода за слухняність. За допомогою цих регуляторів відбувається розрізнення добра і зла в кожній конкретній ситуації. Згодом ці установки переростають в інструментально-релятивістську орієнтацію, коли особистість формує в собі толерантність до інших людей.

Друга – це пасивно-адаптивна поведінка, яка являє собою шлях автономної людини до злагоди з іншими людьми. На цьому етапі особистість виявляє конформну поведінку стосовно свого соціального оточення.

Третя – це пасивне прийняття норм і цінностей соціальних груп, до складу яких входить індивід.

Четверта – орієнтація на закон і порядок.

П'ята – орієнтація на соціальний договір і закон.

Шоста – орієнтація на загальновизнані (загальнолюдські) норми та принципи.

На думку Л. Кольберга, людину можна вважати дійсно морально розвинутою (соціалізованою) тільки після досягнення останньої, шостої, стадії. А для цього вона має поступово засвоювати моральні норми співжиття, універсальні цінності та настанови, до яких людство прийшло довгим шляхом свого розвитку.

Концепція Л. Кольберга становить цінність як з погляду визначення особливостей соціалізації людини на різних життєвих етапах, так і з точки зору експлікації ключового положення про те, що в процесі соціалізації людина засвоює нагромаджений людством соціальний досвід у різних сферах життєдіяльності.

Останнє положення є апріорним у наукових дослідженнях з давніх часів. Так, ще на початку XIX ст. І. Песталоцці писав: “Уже починаючи з колиски, немовля треба виривати з рук незрячої природи <...> і передавати його в руки кращої сили, отримати яку нас навчив тисячолітній досвід, заснований на сутності її споконвічних законів” [20, с. 17]. Хоча в цьому міркуванні великий педагог і не використовує прямо слово “культура”, воно явно має на увазі під тією “кращою силою”, яка заснована на діяльності попередніх поколінь.

Найбільш повно питання соціалізації людини через її інкультурацію розкрито в культурно-історичній теорії розвитку психіки людини Л. Виготського, згідно з якою культуру можна розглядати в таких аспектах:

- діяльність людства з генерації, збереження та передачі цінностей, норм, знакових систем, поза біологічних програм дій і спілкування людей;
- один з результатів цієї діяльності – позабіологічні програми дій (технології, методи тощо);
- стан буття конкретної людини, точніше окремі аспекти її свідомості та діяльності, які зумовлені усвідомленням, оволодінням і використанням цих програм дій (культурністю) [21].

Згідно з культурно-історичною теорією розвитку психіки людини, результатом діяльності людей є своєрідні програми, настанови тощо, які зберігаються в культурі у вигляді кодів, наприклад, звуками в мові або буквами на письмі тощо. Ці програми передаються від покоління до покоління через систему виховання, введення до культури окремого індивіда.

Ще у 1928 р. Л. Виготський писав: “Є всі підстави припустити, що культурний розвиток полягає в засвоєнні таких прийомів поведінки, які ґрунтуються на використанні і вживанні знаків як засобів для здійснення тієї або іншої психологічної операції <...> що культурний розвиток полягає саме в оволодінні та-

кими допоміжними засобами поведінки, які людство створило в процесі свого історичного розвитку” [21, с. 13].

Ідеї Л. Виготського про формування внутрішніх структур психіки за рахунок засвоєння культурно-історичної спадщини знайшли відображення в численних працях науковців. Зокрема, Л. Спиридонов сутність соціалізації розглядає як “засвоєння індивідом соціальних норм (культури), процес перетворення соціального досвіду у власні установки, орієнтації, цінності особистості” [22, с. 9].

Т. Парсонс розглядає механізми соціалізації “...як засоби, за допомогою яких культурні зразки (цінності, погляди, мова та інші символи), інтеріоризуються в системі особистості, означаючи при цьому межі структури потреб останньої” [5, с. 58].

Продовжуючи традиції Л. Виготського, Г. Сараєв розглядає соціалізацію як процес засвоєння індивідом елементів культури, соціальних норм, цінностей.

М. Каган розуміє процес соціалізації як процес присвоєння досвіду попередніх поколінь, оволодіння культурними цінностями. При цьому індивідуальність особистості полягає у вибірковості процесу присвоєння, завдяки чому людина збагачує культурну спадщину майбутніх поколінь [23].

Б. Бім-Бад та А. Петровський зосереджують увагу на розумінні соціалізації як процесу та результату включення людини в суспільство завдяки засвоєнню й активному відтворенню особистістю соціального досвіду, історично нагромадженої культури [12].

Отже, згідно з культурно-історичною теорією, народжуючись, дитина успадковує універсальну здатність засвоювати людську культуру, потенційну можливість стати людиною, однак усі ці можливості можуть реалізуватися тільки за наявності відповідних умов для інтеріоризації суспільно значущого досвіду.

З огляду на це однією з найважливіших характеристик людини як живої соціальної системи є неможливість існування без неперервної взаємодії з іншою системою (або сукупністю систем) – соціально-культурним середовищем.

У контексті нашого дослідження корисними виступають погляди засновника теорії когнітивного розвитку дитини Ж. Піаже, який зазначав, що соціальне середовище “впливає на людину від самого народження тією самою мірою, що й середовище фізичне <...> і не лише впливає, а й безперервно трансформує її структуру. Залежно від рівня розвитку індивіда, природа його взаємодії із соціальним середовищем може бути різною, а отже, може по-різному видозмінювати індивідуальну психологічну структуру” [24, с. 213].

Аналізуючи роль та особливості впливу культурного середовища на соціалізацію особистості, необхідно згадати праці Ю. Мануйлова, Л. Новікової, В. Семенова, Н. Селіванової, у яких звертається увага на те, що це середовище є складним явищем, яке включає: комплекс природних умов; речовий світ людської життєдіяльності; “ноосферні” феномени, які формують світ дитини; навколишні людські спільноти, організації, з якими їй тією чи іншою мірою доводиться взаємодіяти і які створюють навколоособистісний “культурний простір”, взаємодіючи з духовно-моральною сутністю людини.

У цьому контексті становить інтерес науковий доробок А. Петровського та В. Петровського, які у своїй концепції персоналізації відобразили погляди щодо впливу соціального оточення на розвиток особистості дитини. Для дитини, яка зростає, відповідними еталонами соціального середовища сьогодні є: сім'я, дитячий садок, школа, Збройні сили або ВНЗ, місце роботи. При зміні соціального середовища дитина, підліток, юнак переживають кризи входження в нову со-

ціальну спільноту, процес адаптації, розчинення в ній, яка детермінується процесом індивідуалізації й завершується інтегруванням із цим середовищем [24, с. 103].

За словами Л. Куликової, культурне середовище виступає для людини джерелом потреби самовизначення, “носієм еталонної інформації для саморозуміння й самоідентифікації при самовизначенні, сукупністю ситуацій, що “запускають” механізми самовизначення” [25, с. 201]. На думку автора, “соціокультурне середовище являє собою арену особистісного самовизначення й самоствердження (або самодискредитації); виявляється як проблематизатор ставлень і дій; “працює” як сукупний експерт стосовно діяльності та поведінки людини; слугує джерелом нових завдань і нештатних ситуацій, які підвищують міру складності самореалізації; уявляється “скарбницею внесків” різного рівня, що спонукають до рефлексії та ускладнення самореалізації, тощо” [25, с. 202].

Висновки. Соціалізація особистості з точки зору педагогіки виступає як керований процес засвоєння елементів культури, норм, цінностей і соціальних ролей, актуальних для конкретного суспільства, під впливом навчання й виховання.

Умови соціокультурного середовища цілеспрямовано конкретизуються тим чи іншим суспільством у процесі виховання молодого покоління з метою забезпечення культурної спадкоємності.

Соціально регламентоване, кероване культурне середовище набуває рис виховного, у взаємодії з яким виникають ситуації, які М. Бахтін називає “колізіями” (“перипетіями”). Такі ситуації вимагають від індивіда здійснення вчинку, вияву почуттів, демонстрації відповідної поведінки. А це, у свою чергу, сприяє закріпленню певних якостей, які згодом несвідомо реалізуються в сумісній діяльності з іншими людьми [26].

Останнє дає змогу розглядати виховне середовище як найважливішу сукупність умов залучення людини, яка зростає, до виконання суспільних ролей і функцій.

Список використаної літератури

1. Енциклопедія освіти / [головний ред. В.Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Понежа Г.А. Философские, социологические основы понимания современной концепции социализации / Г.А. Понежа // Территория науки. – 2006. – № 1. – С. 99–104.
3. Мудрик А.В. Социализация человека / А.В. Мудрик. – [2-е изд.]. – М. : Академия, 2006. – 304 с. – (Серия : Высшее профессиональное образование).
4. Домбровский Э.А. Проблемы социализации человека : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Эдуард Алексеевич Домбровский. – М., 1972. – 164 с.
5. Парсонс Т. Общетеоретические проблемы социологии / Т. Парсонс // Социология сегодня. – М. : Прогресс, 1965. – 426 с.
6. Тернер Дж. Структура социологической теории / Дж. Тернер. – М. : Прогресс, 1985. – 471 с.
7. Лукашевич М.П. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навч.-метод. посібник / М.П. Лукашевич. – К. : ІЗМН, 1998. – 144 с.
8. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер ; [пер. с нем. ; сост., общ. ред. и послесл. Ю.Н. Давидова ; предисл. П.П. Гайденко ; коммент. А.Ф. Филиппова]. – М. : Прогресс, 1990. – 808 с.
9. Гиддингс Ф. Основание социологии / Ф. Гиддингс. – М., 1989. – 418 с.
10. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер. – М. : Феникс, 1994. – 688 с.
11. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех. – К., 1998. – 237 с.

12. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура (фрагменты) / Р. Мертон ; [под общей ред. В.В. Танчера]. – К. : Институт социологии, 1996. – 268 с.
13. Кон И.С. Ребенок и общество / И.С. Кон. – М. : Наука, 1978. – 269 с.
14. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон ; [пер. с англ.; общ. ред. и предисл. А.В. Толстых]. – М. : Прогресс, 1996. – 344 с.
15. Скиннер Б.Ф. Оперантное поведение / Б.Ф. Скиннер // История зарубежной психологии. Тексты. – М., 1986. – С. 60–95.
16. Фейдимен Дж. Личность и личностный рост : пер. с англ / Дж. Фейдимен, Р. Фрейгер – Вып. 3. – М. : Изд-во РОУ, 1994. – 128 с.
17. Темина С.Ю. По пути развития школьника / С.Ю. Темина. – Москва ; Воронеж : МОДЭК, 1999. – 167 с.
18. Ящук І.П. Людина – суб'єкт та об'єкт соціальних процесів / І.П. Ящук / Філософія : навч. посіб. ; [за ред. І.Ф. Надольного]. – К. : Вікар, 1999. – С. 431–455.
19. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы : пер. с англ. / А. Маслоу. – М. : Смысл, 1999. – 380 с.
20. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс : учебник для студ. пед. вузов : в 2-х кн. / И.П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2. – 256 с.
21. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. – [2-е изд.]. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
22. Спиридонов Л.И. Социализация индивида как функция общества / Л.И. Спиридонов // Человек и общество. – Л. : ЛГУ, 1971. – Вып. 8. – С. 156–167.
23. Каган М.С. Культура. Философия. Искусство / М.С. Каган, Т.В. Холостова. – М. : Знание, 1988. – 64 с.
24. Пиаже Ж. Избранные психологические труды : пер. с англ. и фр. / Ж. Пиаже. – М. : Международная пед. академия, 1994. – 680 с.
25. Куликова Л.Н. Проблемы саморазвития личности / Л.Н. Куликова. – Хабаровск : Изд-во ХГРУ, 1997. – 236 с.
26. Бахтин М.М. К философии поступка. Философия и социология науки и техники / М.М. Бахтин. – 1986. – С. 80–160.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2012.

Орел В.В. Социализация личности в контексте макро- и микросоциологии

Статья посвящается вопросу социализации личности в контексте макро- и микросоциологии, которая способствует социальному развитию, самосовершенствованию и самореализации личности, что в конечном итоге позитивно влияет на развитие общества. Это актуализирует вопрос подготовки студентов к будущей профессиональной деятельности, обеспечение их персонального развития, на основе формирования у них объективно необходимых качеств.

Ключевые слова: личность, социализация, макросоциология, микросоциология.

Orel V. Socialization of the person in context macro and microsociology

The article is devoted to a question of socialization of the person in context macro and microsociology, which promotes social development, to self-improvement and self-realization of the person, that finally positively influences upon development of the society. Taking it into account it becomes an actual problem of socialization of the modern youth in the modern economic situation. As well as evolution of the economic consciousness of the individuals are.

Key words: individual, socialization, macrosociology, microsociology.